

Ταῦτα τὰ κακόζηλα, ταῦτα τὰ ὑπὲρ τὸν Σκυθικὸν κρύσταλλον ψυχρὰ ληρήματα προτείνονται ὑπὸ κριτῶν πρὸς διόρθωσιν τῶν ἐμῶν δῆθεν περὶ τὰ πράγματα σφαλμάτων. «Οὕτω ποιοῦσιν ἐν Ἑλλάδι οὐδὲ λιποθυμοῦσιν εὐκόλως αἱ μητέρες», ὡσάν αἱ ἐν Ἑλλάδι μητέρες εἶνε ἐκ λίθου συγκεκροτημένοι καὶ ἐκ ξύλου συμπιπτημένοι, κατηραμένα τινὰ τῆς φύσεως τέρατα, «ἐξ ἀδάμαντος ἢ σιδήρου, κεχαλκευμένα μέλαιναν καρδίαν ψυχρᾶ φλογί» 1), ἐν μέσφ τῶν φλογῶν μὴ φλεγόμενα, ἐν μέσφ τῆς θαλάσσης μὴ καταποντιζόμενα, ἀπηρημωμένα τῶν παθῶν τῶν παρὰ τῆς φύσεως πᾶσι κοινῶς τοῖς ἀνθρώποις δεδομένων!

Τὰ περὶ οὗ ὁ λόγος ἀναφέρονται εἰς τὸ διήγημα «τὰ σωθέντα κοράσια» 2), ὅπερ εἶνε ἐν τῶν παιδευτικωτάτων Γερμανικῶν διηγημάτων, τῶν ἐν τοῖς σχολείοις τῆς στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως αὐτῶν ἀναγινωσκομένων. Εἰς δύο συγγραφεῖς ἀποδίδεται τοῦτο καὶ ὑπὸ τέσσαρας ἐπιγραφᾶς φέρεται. Ἀποδίδεται εἰς τοὺς συγγραφεῖς Gotthilf Heinrich v. Schubert καὶ εἰς τὸν Staub. Φέρεται δὲ ἐν μὲν τοῖς ἀναγνωσματαρίοις τοῦ Hansen καὶ τοῦ Keck ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «*Die Rettung*» 3), ἐν δὲ τῷ ἀναγνωσματαρίῳ τοῦ Niedergesäss ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «*Wunderbare Rettung*» 4), ἐν τοῖς ἀναγνωσματαρίοις τοῦ Dietlein, τοῦ Haesters καὶ τῶν Gabriel und Supprian ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «*Zwei lebendig begrabene Kinder*» 5), ἐν δὲ τοῖς ἀναγνωσματαρίοις τοῦ Haesters, τῆς ἐπιτροπῆς τῶν ἐν Λειψία διευθυντῶν, καὶ τῆς κοινότητος τῆς Λυβέκκης ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «*Die schützende Hand Gottes*» 6).

1) Πίνδαρος, ἀπ. 123, 4, Bergk.

2) Χ. Παπαμάρκου Ἑλληνικὸν Ἀναγνωσματάριον τῆς τετάρτης τάξεως ἐν Ἀθῆναις 1892, σελ. 134 - 136.

3) Hansen, Deuts. Leseb. erster Theil, Leipzig, 1886, σελ. 117, ἀριθμ. 190. — Keck, Norddeutsch. Leseb. 19 verbes. Aufl. Halle a. S. 1890, σελ. 72, ἀρ. 122.

4) Niedergesäss, Deuts. Leseb. 2 Schuljahr, Wien, 1893, σελ. 38, ἀρ. 52.

5) Dietlein, Deutsches Volksschul-Lesebuch, I Band. Mittelstufe, Gera, 1894, σελ. 221, ἀρ. 399. — Dietlein, Deuts. Leseb. für mehrklassige Bürger — und Volks — Schulen, Ausgab. A. II Mittelstufe, Gera, 1895, σελ. 227, ἀρ. 248. — Hesters, Deuts. Leseb. für die Mittelklassen der Volksschulen, Essen, 1894, σελ. 67, ἀρ. 38. — Gabriel und Supprian, Deuts. Leseb. für Stadt — und Land - Schulen. Ausgab. B, Bielefeld und Leipzig, σελ. 73, ἀρ. 115.

6) Haesters, Lehr — und Lesebuch für die Mittelklassen katholischer

Κατὰ τὸ διήγημα τοῦτο δύο χωρικά μικρά κοράσια μετέβησαν ἐν ὥρᾳ χειμῶνος εἰς τὸ γειτονικὸν χωρίον, ὅπως ἐπισκεφθῶσι τὴν ἐκεῖ διαμένουσαν θείαν αὐτῶν — περὶ τὴν ἐσπέραν ἐπέστρεφον εἰς τὴν πατρικὴν αὐτῶν οἰκίαν — καθ' ὁδὸν κατελήφθησαν ὑπὸ χιόνος — δὲν ἦτο δυνατόν νὰ προχωρήσωσιν — κατέφυγον εἰς τι παρατυχὸν σπήλαιον — οἱ γονεῖς καὶ οἱ οἰκεῖοι μαθόντες τὴν ἐπαύριον τὸν ἀφανισμὸν τῶν κορασίων ἔτρεξαν, προκαθηγουμένου τοῦ πατρός, πρὸς ἀναζήτησιν αὐτῶν — μετὰ πολλὰς ἐρεῦνας εὔρον αὐτὰ καὶ τὰ ὠδήγησαν εἰς τὴν οἰκίαν καλῶς ἔχοντα — ἡ μήτηρ ὀδυρομένη ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ τῶν θυγατέρων αὐτῆς, ἅμα εἶδεν αὐτὰς παρὰ πᾶσαν προσδοκίαν ἐνώπιον αὐτῆς σώας καὶ ἀβλαβεῖς, συνεκινήθη καὶ ἐλιποθύμησεν.

Τοιοῦτόν τι εἶνε τὸ διήγημα τοῦτο.

Νῦν ὁ ἡμέτερος κριτῆς ἐν τῇ δεινότητι αὐτοῦ τῇ ψυχολογικῇ καὶ ἐν τῇ ἀγνῇ φιλοπατρῖᾳ, τῇ διαφλεγούσῃ τὰ εὐγενῆ στέρνα αὐτοῦ, εὕρισκει τὸ διήγημα πλημμυρῆς, ἅμα μὲν διότι δὲν ἔλαβε καὶ ἡ μήτηρ μίαν σκαπάνην καὶ νὰ τρέξῃ καὶ αὐτὴ μετὰ τοῦ συζύγου καὶ τῶν λοιπῶν συγγενῶν αὐτῆς εἰς τὰς χιονοσκεπεῖς πεδιάδας καὶ τὰ χιονοσκεπῆ δάση πρὸς ἀναζήτησιν τῆς θυγατρὸς αὐτῆς, ἅμα δὲ διότι ἰδοῦσα τὰς ὡς νεκρὰς ὑπολαμβάνομενας θυγατέρας αὐτῆς σώας καὶ ἀβλαβεῖς συνεκινήθη καὶ ἐλιποθύμησεν, Ἑλληνισ αὐτὴ οὔσα (« οὐδὲ λιποθυμοῦσιν εὐκόλως αἱ μητέρες ἐν Ἑλλάδι »).

Ταῦτα πλὴν τῆς ἀνυποφόρου ψυχρολογίας ἐλέγχουσι καὶ ἀσύγγνωστον ἄγνοιαν τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων, ἐξ ὧν τρέφεται ὁ μεμουςωμένος οὗτος κριτῆς.

Ἑλληνικὰ καὶ κατὰ φύσιν εἶνε τὰ ἐν τῷ διηγήματι γεγραμμένα, βάρβαρα δὲ καὶ παρὰ φύσιν τὸ ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου κριτοῦ ἀπαιτούμενον. Βάρβαρον καὶ παρὰ φύσιν τὸ θυραυλεῖν, Ἑλληνικὸν δὲ καὶ κατὰ φύσιν τὸ οἰκουρεῖν τὰς γυναῖκας. Ἀνθρώπινον, καὶ ἐπομένως Ἑλληνικώτατον, τὸ συγκινεῖσθαι καὶ δακρῦειν καὶ λιποθυμεῖν, καὶ φυσικώτατον τὸ νὰ εἶνε ὡς γυναῖκες μᾶλλον ἐλεήμονες, φιλοπένθεις καὶ ἀριδάκρυες τῶν ἀνδρῶν. Τὰ ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου κριτοῦ ἐνταῦθα λεγόμενα εἶνε λῆρος πλατύς.

Volksschulen, 113. Ausg. Essen 1888, σελ. 201, ἀρ. 18. — Deutsches Lesebuch herausg. v. einer Kommission der Schuldirektoren Leipzigs, zweite Stufe, Leipzig, 1894, σελ. 197, ἀρ. 255. — Lübeckisches Lesebuch, 2. Stufe, Lübeck, 1882, σελ. 169, ἀρ. 178.

Λέγει ὁ παρὰ Σοφοκλεῖ Οἰδίπους περὶ τῶν ἀρρένων καὶ θηλέων τέκνων αὐτοῦ·

ὦ πάντ' ἐκείνω τοῖς ἐν Αἰγύπτῳ νόμοις
φύσιν κατεικασθέντε καὶ βίου τροφάς·
ἐκεῖ γὰρ οἱ μὲν ἄρσενες κατὰ στέγας
θακοῦσιν ἰστουργοῦντες, αἱ δὲ σύννομοι
τάξω βίου τροφεία πορσύνουσ' ἀεὶ.
σφῶν δ', ὦ τέκν', οὐς μὲν εἰκὸς ἦν πονεῖν τάδε,
κατ' οἶκον οἰκουροῦσιν ὥστε παρθένοι,
σφῶ δ' ἀντ' ἐκείνων τάμ' ἀδυστήνου κακὰ
ὑπερπονεῖτον 1).

Λέγει ὁ Τηλέμαχος πρὸς τὴν μητέρα αὐτοῦ Πηνελόπην·

Ἄλλ' εἰς οἶκον ἰούσα τὰ σ' αὐτῆς ἔργα κόμιζε,
ἰστόν τε ἡλακάτην τε, καὶ ἀμφιπόλεσσι κέλευσέ
ἔργον ἐποίχεσθαι· μῦθος δ' ἀνδρεσσι μελήσει 2).

Λέγει ὁ βασιλεὺς τῶν Θηβῶν Ἐτεοκλῆς πρὸς τὰς Θηβαίας γυναῖκας·

Μέλει ἀνδρὶ, μὴ γυνὴ βουλευέτω,
τάξωθεν . .
ἀνδρῶν τάδε ἐστί, σφάγια καὶ χρηστήρια,
θεοῖσιν ἔρδειν, πολεμίων πειρωμένων·
σὸν δ' αὖ τὸ σιγᾶν καὶ μένειν εἴσω δόμων 3).

Λέγει ὁ Εὐριπίδης·

Γυναικὶ γὰρ σιγὴ τε καὶ τὸ σωφρονεῖν
κάλλιστον, εἴσω θ' ἤσυχον μένειν δόμων 4).

Λέγει ὁ Ξενοφῶν· « Καὶ τὴν φύσιν, φάναι, εὐθὺς παρεσκεύασεν ὁ θεός, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, τὴν μὲν τῆς γυναικὸς ἐπὶ τὰ ἔνδον ἔργα

1) Σοφοκλῆς, Οἰδίπους ἐπὶ Κολωνῶ 337 καὶ ἐξ.

2) Ὅμηρος, Ὀδύσ. α, 356. Πρβλ. καὶ Ἰλιάδ. Ζ 486. 490.

3) Αἰσχύλος, Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβας 200. 230. Πρβλ. καὶ Χρηγόρου 664, ἐκδ. Dindorf.

4) Εὐριπίδης, Ἡρακλεῖδαι 476, ἐκδ. Dindorf.

καὶ ἐπιμελήματα, τὴν δὲ τοῦ ἀνδρὸς ἐπὶ τὰ ἔξω ἔργα καὶ ἐπιμελήματα. ῥίγη μὲν γὰρ καὶ θάλπη καὶ ὁδοιπορίας καὶ στρατείας τοῦ ἀνδρὸς τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν μᾶλλον δύνασθαι καρτερεῖν κατεσκεύασεν ὥστε τὰ ἔξω ἐπέταξεν αὐτῷ ἔργα· τῇ δὲ γυναικὶ ἤττον τὸ σῶμα δυνατόν πρὸς ταῦτα φύσας τὰ ἔνδον ἔργα αὐτῇ, φάναι ἔφη, προστάξαι μοι δοκεῖ ὁ θεὸς . . εἰδῶς δὲ ὅτι καὶ ἀρήγειν αὐτὴ δεήσει, εἴαν τις ἀδικῆ, τὸν τὰ ἔξω ἔργα ἔχοντα, τούτῳ αὐτὴ πλεῖον μέρος τοῦ θράσους ἐδάσατο . . καὶ καλὰ δὲ εἶναι ὁ νόμος ἀποδείκνυσιν ἃ ὁ θεὸς ἔφυσεν ἐκάτερον μᾶλλον δύνασθαι· τῇ μὲν γὰρ γυναικὶ κάλλιον ἔνδον μένειν ἢ θυραυλεῖν, τῷ δὲ ἀνδρὶ αἴσχιον ἔνδον μένειν ἢ τῶν ἔξω ἐπιμελεῖσθαι» 1).

Λέγει ὁ Ἀριστοτέλης: «Κοινωνία γὰρ φύσει τῷ θήλει καὶ τῷ ἄρρενι μάλιστα ἔστιν . . φαίνονται μᾶλλον βοήθειαι γινόμεναι καὶ εὐνοιαὶ καὶ συνεργίαι ἀλλήλοις . . Οὕτω προωκονόμηται ὑπὸ τοῦ θεοῦ ἐκάτερου ἢ φύσις τοῦ τε ἀνδρὸς καὶ τῆς γυναικὸς πρὸς τὴν κοινωνίαν· διείληπται γὰρ τῷ μὴ ἐπὶ ταῦτα πάντα χρήσιμον ἔχειν τὴν δύναμιν, ἀλλ' ἕνια μὲν ἐπὶ τὰναντία, εἰς ταῦτ' ὁ συντείνοντα· τὸ μὲν γὰρ ἰσχυρότερον τὸ δ' ἀσθενέστερον ἐποίησεν, ἵνα τὸ μὲν φυλακτικώτερον ἢ διὰ τὸν φόβον, τὸ δ' ἀμυντικώτερον διὰ τὴν ἀνδρίαν, καὶ τὸ μὲν πορίζῃ τὰ ἔξωθεν, τὸ δὲ σώζῃ τὰ ἔνδον· καὶ πρὸς τὴν ἐργασίαν τὸ μὲν δυνάμενον ἐδραῖον εἶναι, πρὸς δὲ τὰς ἔξωθεν θυραυλίας ἀσθενές, τὸ δὲ πρὸς μὲν τὰς ἡσυχίας χεῖρον, πρὸς δὲ τὰς κινήσεις ὑγιεινόν» 2).

Οὐχὶ δὲ διαφόρως καὶ ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς ποιήσει, τῇ τε δημώδη καὶ τῇ κατὰ μίμησιν αὐτῆς ὑπὸ τῶν συγχρόνων ἡμῶν τεχνουργουμένη.

Ἐν τῷ δημῳδαί π. χ. ποιήματι «ὁ Βουρκόλακας» 3), δὲν τρέχει ἡ μήτηρ πρὸς ἀναζήτησιν τῆς εἰς τὰ ξένα ὑπανδρευθείσης θυγατρὸς τῆς Ἀρετούλας, ἀλλὰ ὁ ἐκ τοῦ μνημείου ἐξεγερθεὶς Κωνσταντινάκης, ἀδελφὸς τῆς Ἀρετούλας, τῇ προτροπῇ τοῦ ὁποίου ἐγένετο ὁ τοιοῦτος γάμος·

«Σήκου, Κωνσταντινάκη μου, τὴν Ἀρετὴ μου θέλω·
τὸ Θεὸ μοῦ βάλες ἐγγυητὴ καὶ τοὺς ἀγίους μαρτύρους,
ἂν τύχη πικρὰ γῆ χαρὰ, νὰ πᾶς νὰ μοῦ τὴ φέρῃς».

1) Ξενοφῶν, Οἰκονομικὸς 7, 22. 23. 25. 30.

2) Ἀριστοτέλης, Οἰκονομικά 1343, 6, 8. 16. 26.

3) Passow, Τραγούδια Ῥωμαίικα, Lipsiae 1860, σελ. 394.

Καὶ ἐν τῇ «Λουλουδιᾷ» τοῦ Δημητρίου Κόκκου δὲν τρέχει ἡ μήτηρ πρὸς ἀναζήτησιν τῆς ὑπ' Ἀθιγγάνων ἀρπαγείσης προσφιλεστάτης κόρης αὐτῆς Λουλουδιᾶς, ἀλλ' ὁ πατήρ·

«Χρόνοι ἐπέρασαν ὄχτώ, ποῦ ἡ φτωχὴ μητέρα
ἔχασεν ἄνδρα καὶ παιδί μιᾶς Πασχαλιᾶς ἡμέρα...
Ναί, μιὰ Λαμπρὴ, ποῦ ἔστειλε σ' ὄλους χαρὰ ἡ μοῖρα,
ἔμειν' ἐκείνη ἔρημη κι' ὄρφανευμένη χήρα... 1)

Αἱ δὲ συγκινήσεις, τὰ δὲ δάκρυα, αἱ δὲ λιποθυμῖαι; Κατ' ἐξοχὴν Ἑλληνικά!

Τίς, πλὴν τῶν ἡμετέρων κριτῶν, ἀγνοεῖ τὸ περιώνυμον «ἀεὶ ἀριδάκρυες ἄνδρες ἐσθλοὶ;» 2) Τίς καὶ μόνον τὸν Ὅμηρον διεξελθὼν δὲν συνεκινήθη ἐκ τῆς σφοδρότητος καὶ πυκνότητος τῶν συγκινήσεων, ἐκ τῆς θερμότητος τῶν ἀφθόνως χεομένων δακρύων, ἐκ τῶν λιποθυμιῶν ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν ἐπὶ παντὸς τρυφεροῦ, ἐπὶ παντὸς δυσαρέστου βιωτικοῦ συμπτώματος;

Συμπαθεῖ ἡ Ἑλληνικὴ ψυχὴ πρὸς τὰς γυναῖκας τὰς ἐν χηρείᾳ διατελούσας, συμπαθεῖ πρὸς τὰ ὄρφανά, συμπαθεῖ πρὸς τοὺς δεινοπαθοῦντας, ἐλεεῖ τοὺς ἐκτάδην ἐν τῷ πολέμῳ κειμένους, εὐσπλαγχνίζεται τοὺς ἐγκαταλελειμμένους καὶ περιπλανωμένους, οἰκτεῖρει τοὺς πτωχοὺς καὶ τοὺς ἐπαίτας, συμπαθεῖ ἀκόμη καὶ πρὸς τὰ ζῶα τὰ ταλαιπωρούμενα. Δακρύουσιν οἱ Ἕλληνες πατέρες καὶ αἱ Ἑλληνίδες μητέρες ὑπὲρ τῶν τέκνων αὐτῶν μακρὰν τῆς πατρικῆς ἐστίας εὕρισκομένων, μετὰ μακρὰν ἀποδημίαν εἰς αὐτὴν ἐπανερχομένων, ἐκτάδην κειμένων. Δακρύουσι τὰ τέκνα μακρὰν τῆς πατρικῆς ἐστίας εὕρισκόμενα ἐπὶ τῇ ἀναμνήσει τῶν οἴκοι γηραιῶν γονέων αὐτῶν. Δακρύουσι γονεῖς καὶ τέκνα μετὰ μακρὸν χωρισμὸν συναντώμενοι. Δακρύουσιν αἱ γυναῖκες ἀπροσδοκῆτως μετὰ μακρὰν ἀποδημίαν τῶν ἀγαπητῶν ἀνδρῶν αὐτῶν ἐκ τῆς ξένης ἐπανερχομένων, εἰς προφανῆ κίνδυνον ριπτομένων, φονευομένων, ἐκτάδην κειμένων. Δακρύουσιν ἀδελφοὶ ἐπὶ τῇ ἀναμνήσει ἀδελφῶν ἐν πολέμῳ πεσόντων. Δακρύουσιν ἄνδρες φιλότιμοι ἐπὶ τῇ προσβολῇ τῆς φιλοτιμίας αὐτῶν. Δακρύουσιν ἄνδρες γενναῖοι ἐπὶ τοῖς δεινοπαθήμασι τῶν ὁμοφύλων αὐτῶν. Δακρύουσιν ἄνδρες καὶ γυναῖκες ἐπὶ τοῖς δεινοπαθήμασι φίλων ἀνδρῶν. Δακρύουσι συμπολεμιστὰι ἐπὶ τῇ ἀπροσδοκῆτῳ σωτηρίᾳ ἐταίρων ἐν κινδύνῳ.

1) Δημήτριος Κόκκος, Οἱ Μαργαρίται, ἐν Ἀθήναις 1891, σελ. 30.

2) Σχολιαστὴς Ὁμήρου ἐν Ἰλιάδ. Τ 4.

διατελούντων. Δακρύουσι θεράποντες ἐπὶ ταῖς δυστυχίαις τῶν κυρίων αὐτῶν. Δακρύουσι λαοὶ ὅλοι ἐπὶ τῷ θανάτῳ ἀνδρὸς γενναίου καὶ τῆ πατρίδι ὠφελίμου. Δακρύουσι συμπολεμισταὶ καὶ φίλοι ἐπὶ τῇ ἀπροσδοκῆτῳ σωτηρίᾳ ἐν κινδύνοις διατελούντων ἐταίρων καὶ προϊσταμένων. Δακρύουσιν ἐπὶ τῇ ἀπώλειᾳ ἀνδρὸς ἀγαθοῦ καὶ φίλου πιστοῦ. Δακρύουσιν ἄνδρες ἐν τῇ ξένη εὐρισκόμενοι ἐπὶ τῇ ἀναμνήσει τῆς πατρίδος αὐτῶν. Δακρύουσι γυναῖκες μεγαλόψυχοι παρορμῶσαι τοὺς γενναίους ἄνδρας αὐτῶν εἰς τὴν ὑπὲρ πατρίδος ἄμυναν. Δακρύουσιν ἄνδρες ἀγαθοὶ καὶ εὐγενεῖς καὶ ἐπὶ ταῖς ἀναξιοπραγίαις ἀκόμη προσφιλῶν αὐτοῖς ζώων 1). — Ὅταν δὲ καὶ βαθύτερον συγκινηθῶσι, λιποθυμοῦσιν οἱ Ἕλληνας, καὶ ἄνδρες καὶ γυναῖκες.

Λιποθυμεῖ ὁ γέρον πατήρ τοῦ Ὀδυσσεῶς Λαέρτης ἀναγνωρίσας τὸν υἱὸν αὐτοῦ 2). Πληροῦνται οἱ ὀφθαλμοὶ δακρύων, ἐπίσχεται ἡ φωνή, ταρασσεται, συγκλονεῖται, μένει ἐνεὸς ὁ εὐγενὴς υἱὸς τοῦ συνετοῦ Νέστορος Ἀντίλοχος, ἀκούσας παρὰ τοῦ Μενελάου ὅτι ἔπεσεν ἐν τῇ μάχῃ ὁ Πάτροκλος 3). Λιποθυμεῖ ἡ Πηνελόπη, λύονται τὰ γόνατα αὐτῆς, παύουσιν οἱ παλμοὶ τῆς καρδίας, ἐπίσχεται ἡ φωνή, πληροῦνται οἱ ὀφθαλμοὶ δακρύων, ὅτε ἤκουσε παρὰ τοῦ Μένοντος, τοῦ ἀφοσιωμένου εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς κήρυκος τῶν μνηστήρων, ὅτι ὁ Τηλέμαχος, ὁ ἀγαπητὸς αὐτῆς υἱός, ἀπεδήμησεν εἰς Πύλον καὶ ὅτι οἱ στυγεροὶ μνηστῆρες διενοοῦντο κατὰ τὴν ἐκεῖθεν ἐπάνοδον νὰ δολοφονήσωσιν αὐτόν 4). Λιποθυμεῖ ἡ Μετάνειρα ἡ σύζυγος τοῦ Κελεοῦ ἰδοῦσα ὅτι ἄκουσα μεγίστου κακοῦ ἐγένετο παραίτιος εἰς τὸ τέκνον αὐτῆς Δημοφῶντα, ἀναχαιτίσασα τὴν Δήμητραν ἀσχολουμένην νὰ καταστήσῃ αὐτὸν ἀθάνατον 5). Λιποθυμεῖ ἡ Εὐριδίκη, ἡ σύζυγος τοῦ Κρέοντος, ὑποπτευθεῖσα τὰ δεινότερα περὶ τοῦ τέκνου αὐτῆς, τοῦ Αἰμονος 6).

Ἔστι δὲ αἱ γυναῖκες εἶνε ἐν πᾶσι τοῖς τρυφεροῖς αἰσθήμασιν εὐπα-

1) Περὶ πάντων τούτων ἀκριδέστερον καὶ λεπτομερέστερον ἐν τῷ τρίτῳ μέρει τῆς παρούσης πραγματείας.

2) Ὅμηρος, Ὀδύσ. ω 345.

3) Ὅμηρος, Ἰλ. Ρ 694.

4) Ὅμηρος, Ὀδύσ. δ 703.

5) Ὑμνοὶ Ὀμηρικοί, Ὑμνος εἰς Δήμητραν 281 - 288.

6) Σοφοκλῆς, Ἀντιγόνη 1187. Παρέρχομαι τὴν λιποθυμίαν τῆς Ἀνδρομάχης ἐπὶ τῇ θέᾳ τοῦ φονευθέντος Ἐκτορος (Ὅμηρ. Ἰλ. Χ 437 - 515), διότι αὕτη ἦτο μόνον γυνὴ καὶ εἶχε τὸ δικαίωμα τοῦτο. Μόνον εἰς τὰς Ἑλληνίδας δὲν εἶνε τοῦτο ἐπιτετραμμένον (α οὐδὲ λιποθυμοῦσιν εὐκόλως αἱ μητέρες ἐν Ἑλλάδι »).

θέστεραι τῶν ἀνδρῶν ὅ τε καθημερινὸς βίος μαρτυρεῖ καὶ οἱ σοφοὶ πρόγονοι ἡμῶν δὲν παρέλειψαν νὰ μνημονεύσωσιν. Λέγει ὁ Ἀριστοτέλης: « Γυνὴ ἀνδρὸς ἐλεημονέστερον καὶ ἀρίδακρυ μάλλον » 1). Λέγει ὁ Σοφοκλῆς: « Κάρτα τοι φιλοίκτιστον γυνή » 2). Λέγει ὁ Πλούταρχος: « Γυναῖκες ἀνδρῶν εἰσι φιλοπενθέστεραι » 3).

Τῇ ἀληθείᾳ πρέπει νὰ ἔχη τις τὴν ὑψηλὴν τιμὴν νὰ ὀνομάζεται Κ. Ζησίου, ὅπως μετὰ πάντα ταῦτα καταντήση νὰ γράψῃ: « Ἡ μήτηρ τῶν ἀποκλεισθέντων ἐν τῇ καλύβῃ κορασιῶν ἔπρεπε νὰ δράμῃ καὶ αὐτὴ πρὸς ἀνεύρεσιν τῶν τέκνων τῆς οὕτω ποιούσιν ἐν Ἑλλάδι, οὐδὲ λιποθυμοῦσιν εὐκόλως αἱ μητέρες ».

« Σελ. 60: Ὁ Ἀλέξανδρος καὶ οἱ σωματοφύλακες αὐτοῦ ἔθραυσαν μίαν πύλην » ἡ φράσις δὲν ἀποδίδει ὀρθῶς τὴν τοῦ Ἀρριανοῦ « Ἀλ. καὶ οἱ ἀμφ' αὐτὸν πύλην τινὰ κατασχίσαντες » διότι οἱ ἀμφὶ τὸν Ἀλέξανδρον δὲν εἶναι μόνον οἱ σωματοφύλακες, ἀλλὰ τὸ ἡμισυ τοῦ κατὰ τῶν Μαλλῶν ἀγομένου στρατοῦ, τὸ ἕτερον ἡμισυ ἄγοντος τοῦ Περδίκκου (ὄρ. Ἀρρ. Ἀν. 6, 9, 1. « διχῆ διελῶν ») κτλ. — Σελ. 61 « οἱ ὑπασπισταὶ τοῦ καὶ οἱ σωματοφύλακες ». Οἱ τοῦ Ἀλεξάνδρου ὑπασπισταὶ ἦσαν σῶμα στρατοῦ ἴδιον, οὐδὲν κοινὸν ἔχοντες πρὸς τοὺς σημερινοὺς τῶν βασιλέων ὑπασπιστάς. Ὡστε τὸ « τοῦ » παρέλκει. Σελ. 64. Δὲν ἔπεσεν εἰς τὴν ἀσπίδα ὡς πτώμα ὁ Ἀλέξανδρος τρωθεὶς ὁ Ἀρριανὸς λέγει « πίπτει ἐπὶ τὴν ἀσπίδα ξυννεύσας ». — Αὐτ. Κακῶς ἐρμηνεύεται τὸ τοῦ Ἀρρ. « Τὰς κλίμακας συντετριφότες ». — Σελ. 65 « ἐξήπλωσαν αὐτὸν ἐπὶ μιᾶς ἀσπίδος » ἐκάθιζον ἐπὶ ἀσπίδος τὸν τετρωμένον. Διὰ νὰ ἐξαπλωθῇ δέ τις δὲν ἠθελεν ἐπαρκέσῃ οὐδὲ τὸ ἐπταδόειον σάκος τοῦ Αἴαντος. — Αὐτ. Ἡδύναντο νὰ λείψωσι πολλὰ ἀσήμαντα καὶ νὰ προστεθῶσι τὰ τῆς ἐξαγωγῆς τοῦ βέλους κατὰ τὸν Πλούταρχον καὶ τὰ τῆς παρουσιάσεως τοῦ Ἀλεξάνδρου εἰς τοὺς Μακεδόνας μετὰ τὴν ἀνάρρωσιν, κάλλιστα καὶ συγκινητικώτατα ».

« Διὰ πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα δίκαιόν ἐστι μετὰ σπουδῆς ἐξετάζειν τὴν γραμματικὴν τεχνολογίαν, μάλιστα δὲ ἀπάντων διὰ τὸ ἐπ' αὐτῇ κομᾶν καὶ μέγα φρονεῖν τοὺς γραμματικούς, αἰεὶ δὲ τῶν κατὰ τὰ λοιπὰ κοσμουμένων μαθήματα κατατρέχειν ὡς μηδὲ τὴν κοινὴν τῶν Ἑλλήνων συνήθειαν ἐπισταμένων, καὶ ἔτι διὰ τό, εἴ ποτε θλίβοιντο ἐν ζητήσῃ, μὴ ἄλλην εὕρισκειν πολλάκις ἀποφυγὴν εἰς τὸ περισπᾶν

1) Ἀριστοτέλης, περὶ τὰ ζῶα ἱστοριῶν 608, 6, 8.

2) Σοφοκλῆς, Αἴας 580, ἔκδ. Dindorf.

3) Πλούταρχος, Παραμυθητικὸς πρὸς Ἀπολλώνιον 113 A.

τούς συζητοῦντας αὐτοῖς ἢ τὸ ὅτι βάρβαρον ἢ σόλοικόν ἐστι τὸ ὑπ' αὐτῶν λεχθέν. Οὐκ ὀλίγην δ' ἂν ἔχοι μοῖραν εἰς προτροπὴν καὶ ὅταν βλέπωμεν τοὺς μηδὲ δύο σχεδὸν ῥήματα δεξιῶς εἶρειν δυναμέ- νους γραμματικούς θέλοντας ἕκαστον . . ὡς βάρβαρον ἐλέγχειν· μία γὰρ ἀντὶ πάντων ἄμυνα γενήσεται πρὸς αὐτούς, ἐὰν τὴν ψευδώνυμον αὐτῶν τεχνολογίαν ἄτεχνον ἀποδείξωμεν » 1).

Οἱ τέχνογράφοι μεταξὺ τῶν ῥητορικῶν σχημάτων σημειοῦνσι καὶ τι σχῆμα, «ἐπιμονήν» καλούμενον, ὅπερ ἐστὶ «πολλῶν ἐκφορὰ πραγμάτων εἰς παράστασιν καὶ δήλωσιν ἑνός», ἢ «ὅταν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ πράγματος ἐπιμένωμεν χάριν αὐξήσεως», ἢ «ἢ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ καὶ ἑνός πράγματος ἀργία καὶ ἀναστροφή χάριν αὐξήσεως» 2).

Ὅκτώ παρατηρήσεις ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου κατεπύκνωσεν ὁ ἡμέτερος κριτὴς σκοπῶν τὴν παντελεῆ μοχθηρίαν αὐτοῦ νὰ καταδείξῃ, Ἡστούχησεν ὁμῶς, νομίζω, τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ, διότι ἀντὶ νὰ καταδείξῃ τὴν μοχθηρίαν τῶν κατακρινομένων, ἐξήνεγκεν αὐτόγραφον τῆς μο- χθηρίας τῆς κρίσεώς του ἔλεγχον 3).

Τὸ κατακρινόμενον διήγημα ἀποτελεῖ μέρος τοῦ Β'. κεφαλαίου «Ἄρεταὶ Διάφοροι» τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἀναγνωσματαρίου μου τῆς Δ'. τάξεως, φερόμενον ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «Ὁ Μέγας Ἀλέξαν- δρος εἰς τοὺς Μαλλοὺς (ἀνδρεία)». Εἶνε δὲ κυρίως εἰλημμέ- νον, ὡς σημειοῦται κάτωθεν τῆς ἐπιγραφῆς, ἐκ τῆς τοῦ Ἀρριανοῦ Ἀναβάσεως τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου 4), καὶ πρόκειται περὶ τῆς τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου «παραδόξου καὶ μνήμης ἀξίας πράξεως», κατὰ τὸν Διόδωρον 5), «περὶ τοῦ δεινοῦ ἐκείνου πηδήματος καὶ ἀπί-

1) Σέξτος ὁ Ἐμπειρικός, πρὸς γραμματικούς 97-99, ἔκδ. Bekker, σελ. 620, στίχ. 20 — σελ. 621, στίχ. 3.

2) Φοιβάμων, περὶ σχημάτων, Walz τόμ. 8, σελ. 508. Spengel τόμ. 3, σελ. 51. — Ζωναῖος, περὶ σχημάτων η'. Walz τόμ. 8, σελ. 675. Spengel τόμ. 3, σελ. 162. — Ἀνώνυμος, περὶ σχημάτων η'. Walz τόμ. 8, σελ. 700. Spengel τόμ. 3, σελ. 176. — Πρὸς καὶ Ἀλέξανδρ. περὶ σχημάτων ε'. Walz τόμ. 8, σελ. 440. Spengel τόμ. 3, σελ. 17. — Φοιβάμων, ἐνθ. ἀν. Walz σελ. 501. Spengel σελ. 47. — Τιθέ- ριος, περὶ σχημάτων, Walz τόμ. 8, σελ. 560. Spengel τόμ. 3, σελ. 74. Ἀνώνυμ. περὶ σχημάτων 59, Walz τόμ. 8, σελ. 655. Spengel τόμ. 3, σελ. 147.

3) Πλούταρχος, πρὸς Κολώτην 1115 C: Τίνος οὖν εὐχερείας ἐστὶ τὰ δοκοῦντα ταῖς ἀνδράσι μὴ μαθόντα καταψεύδεσθαι τὰ μὴ δοκοῦντα; καὶ πεπεισμένον ἐλέγχειν ἐτέρους αὐτόγραφον ἐξενεγκεῖν ἀμαθίας ἔλεγχον καθ' αὐτοῦ καὶ θρασύτητος;

4) Ἀρριανός, Ἀνάβασις Ἀλεξάνδρου 6, 8, 8-6, 11, 3.

5) Διόδωρος, βίβλ. 17, κεφ. 99.

στου τοῖς ἀκούουσι καὶ φοβεροῦ τοῖς θεωμένοις», κατὰ τὸν Πλούταρχον 1), «περὶ τῆς τολμηροτάτης ἐκείνης πράξεως τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, ἣτις πάσας τὰς ὑπ' αὐτοῦ συντελεσθείσας ὑπερέβαλλε», κατὰ τὸν G. Grote 2). Πρόκειται δηλ. περὶ τῆς ἐκ τῶν τειχῶν τῆς ἀκροπόλεως τῶν πολιορκουμένων Μαλλῶν εἰς τὸ μέσον αὐτῶν καταπηδήσεως τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, ἔνθα ἡ ἀνδρεία ὑπερβαλοῦσα τὸ κατὰ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν μέτρον ἐδείχθη ὄχι πλέον ὡς ἀνδρεία ἀνθρωπίνη, ἀλλ' ὡς «πῦρ κεραύνιον ῥαγὲν καὶ φερόμενον μετὰ πνεύματος», ὁ δὲ Ἀλέξανδρος «ὡς φάσμα Φοῖβου φλογοειδέσιν ὅπλοις περιλαμπόμενον», ὡς ὁ Πλούταρχος λέγει 3).

Τὸ καταπληκτικὸν τοῦτο τόλμημα τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου πλὴν τοῦ Ἀρριανοῦ ἀφηγεῖται καὶ ὁ Διόδωρος 4) καὶ ὁ Πλούταρχος 5). Ἐπαναλαμβάνει δὲ αὐτὸ καὶ ὁ Curtius Rufus 6) καὶ ὁ Droysen 7) καὶ ὁ Holm 8), καὶ ὁ Niese 9) καὶ ὁ Pfizer 10) καὶ ὁ Kehr καὶ ὁ Kriebitzsch ἐν τῷ διὰ τοὺς μαθητὰς τῶν Γερμανικῶν διδασκαλείων ἀναγνωσματαρίῳ αὐτῶν 11). Τοῦτο δ' ἐγὼ ἰδὼν καὶ φιλοτιμηθεὶς νὰ πράξω καὶ ἐγὼ διὰ τοὺς Ἑλληνόπαιδας ὅτι οἱ Γερμανοὶ διὰ τοὺς Γερμανόπαιδας, διακοσμήσας αὐτὸ κατὰ τὴν ἀντίληψιν τῶν παιδαρίων, ἀνέγραψα ἐν τῷ Ἑλληνικῷ μου ἀναγνωσμάταρίῳ τῆς τετάρτης τάξεως. Ἀλλ' ἡ καταλυμαινομένη ἡμᾶς καὶ καταισχύνουσα τὸν τόπον ἡμῶν χαμαιδιδασκαλικὴ ἀβελτηρία καὶ μοχθηρία Παρθικῷ τῷ τρόπῳ κατώρθωσε νὰ ματαιώσῃ καὶ τὴν ἀγαθὴν ταύτην πρόθεσιν. Ἔβαλε κατ' αὐτῆς ὀπισθεν παντοίων ψευδολογιῶν καὶ εὐρεσιολογιῶν κρυβεῖσα καὶ ἐν ζοφῶδει ὀμίχλῃ δοξοσοφίας ἐγκατακλεισθεῖσα.

1) Πλούταρχος, περὶ τῆς Ἀλεξάνδρου τύχης ἢ ἀρετῆς 343 E.

2) G. Grote, Geschichte Griechenlands aus dem Englischen, Berlin 1880, τόμ. 6, σελ. 547.

3) Πλούταρχος, περὶ τῆς Ἀλεξάνδρου τύχης ἢ ἀρετῆς 343 E.

4) Διόδωρος, βίβλος 17, κεφ. 98 καὶ 99.

5) Πλούταρχος, βίος Ἀλεξάνδρου, κεφ. 63, σελ. 700. Περὶ τῆς Ἀλεξάνδρου τύχης ἢ ἀρετῆς σελ. 343 E καὶ ἐξ.

6) Curtii Rufi de gestis Alexandri magni, Libr. 9, cap. 4, (18) 26 - 33.

7) Droysen, Geschichte Alexanders des grossen, 1877, σελ. 183.

8) Holm, Griechische Geschichte, κεφ. 26, σελ. 407.

9) Niese, Geschichte der Griech. und Makedonischen Staaten, I Theil, 1893, σελ. 143.

10) Pfizer, Geschichte Alexanders des grossen, Stuttgart 1846.

11) Kehr und Kriebitzsch, Lesebuch für deutsch. Lehrerbildungsanstalten, Gotha, 1874, τόμ. 2, σελ. 146.

Ἐντιμος ἄνθρωπος ὁ ψεύστης βεβαίως δὲν εἶνε. Ἄλλ' ὅταν ἡ ψευδολογία αὐτοῦ μετὰ τόσης ἐλαφρότητος πλέκῃται, ὥστε αὐτοστιγμὴ νὰ γίνηται κατάφωρος, ὁ τοιοῦτος ψεύστης ἐλέγχεται προσέτι καὶ τὴν διάνοιαν πηρός. « Ἡδύναντό νὰ λείψωσι πολλὰ ἀσήμαντα », λέγει ὁ κ. κριτής, « καὶ νὰ προπτεθῶσι τὰ τῆς ἐξαγωγῆς τοῦ βέλους κατὰ τὸν Πλούταρχον », ἐνῶ τὰ ἐκ τοῦ Πλουτάρχου ἀπαιτούμενα ταῦτα 1) ὑπάρχουσιν ἐν τῷ Ἑλληνικῷ ἀναγνωσματαρίῳ (σελ. 65) καὶ δὴ καὶ σαφέστατα καὶ ἐναργέστατα, συνωδὰ τῷ προορισμῷ αὐτῶν, ἐκτεθειμένα ὡς ἐξῆς:

« Ὅλοι ἐνόμιζον ὅτι θὰ ἀπέθνησκεν ὁ μέγας Ἀλέξανδρος. — Τὸ βέλος εἶχε διαπεράσῃ τὸν θώρακα, εἶχεν ἐμπαγῆ βαθέως εἰς τὸ στῆθος καὶ ἐκ τῆς πληγῆς ἔρρεεν αἷμα πολὺ! Ἐὰν ἄφινον τὸ βέλος εἰς τὸ στῆθος, βεβαίως θὰ ἀπέθνησκεν· ἐὰν ἐξῆγον αὐτό, πιθανώτατα νὰ ἀπέθνησκεν ἐκ τῆς αἱμορραγίας. Ὁ Ἀλέξανδρος ἐννοήσας ὅτι οἱ ἰατροὶ ἐφοβοῦντο, διατάττει αὐτοὺς νὰ ἐξαγάγῃσι τὸ βέλος. Πριονίζουσι λοιπὸν αὐτὸ κατὰ τὸ μέρος τὸ πλησίον τοῦ θώρακος, λύουσι τὸν θώρακα, ἐξάγουσιν αὐτόν, ἐλευθερώνουσι τὸ στῆθος καὶ μετὰ πολλῆς προσοχῆς καὶ μετὰ φόβου πολλοῦ ἐξάγουσι τὴν αἰχμὴν τοῦ βέλους ἐκ τοῦ σώματος αὐτοῦ. Τί ὑπέφερον ὁ Ἀλέξανδρος μόνον ὁ Θεὸς καὶ αὐτὸς εἴξευρεν. Ἡ καρτερία ὅμως καὶ ἡ γενναιότης αὐτοῦ ἦτο τόσον μεγάλη, ὥστε ἐκίνησε τὸν θαυμασμὸν πάντων. Οὐδὲ ἓνα ἀναστεναγμὸν ἐξέβαλεν ὁ γενναῖος ἄνθρωπος καθ' ὅλην ταύτην τὴν ἐγχείρισιν. Ἄλλ' ἐκ τῆς πληγῆς ἔρρεεν αἷμα πολὺ καὶ ὁ Ἀλέξανδρος ἐλιποθύμησεν. Μετὰ πολλὰς δὲ προσπαθείας καὶ μετὰ πολλὰς περιποιήσεις ἐθεραπεύθη ὁ ἀνδρεῖος Ἀλέξανδρος καὶ ἐξηκολούθησε πάλιν τὸ μέγα καὶ ἔνδοξον αὐτοῦ ἔργον ».

Ἄνοια μετὰ κακίας τὸ δοκεῖν, ἐὰν τις αὐτὸς ἐπιμύη, μηδὲ τοὺς πέλας ὄραν 2).

Ἄν δὲ τὸ μὴ ἀληθεύειν εἶνε ἠθικὸν παράπτωμα ἐκ τῶν βαρυτάτων, τὸ συκοφαντεῖν ὅμως εἶνε καὶ τουτου ἔτι βαρύτερον. Τὸ δογματίζειν ὅτι « Ἡδύναντό νὰ λείψωσι πολλὰ ἀσήμαντα », χωρὶς νὰ ὑποδεικνύωνται τίνα εἰσὶ ταῦτα τὰ « ἀσήμαντα »· καὶ τὸ ἀποφαίνεσθαι ὅτι « κακῶς ἐρμηνεύεται τὸ τοῦ Ἀρρ. τὰς κλίμακας συντετριφότες »,

1) Πλούταρχος ἐν βίῳ Ἀλεξάνδρου, κεφ. 63, σελ. 700. Περὶ τῆς Ἀλεξάνδρου τύχης ἢ ἀρετῆς 344 F.

2) Πολύβιος 4, 27, 7.

χωρίς νὰ καταφαίνεται που οὔτε τὸ κακῶς ἐρμηνευθὲν τοῦτο, οὔτε τὸ ὀρθότερον αὐτοῦ, ὑπόνοιαν ἀπορίας καὶ κακίας παρέχοντα, σαφῶς ἐλέγχονται ὡς γνήσια ἔχγονα συκοφαντίας κακονουστάτης. Προκειμένου δὲ περὶ τῆς ἀρετῆς τῆς ἀνδρείας, ὡς σαφῶς γέγραπται ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν τοῦ ἀνοσίως σπαραττομένου παιδευτικωτάτου τούτου καὶ Ἑλληνικωτάτου διηγήματος καὶ εὐκρινῶς καταφαίνεται ὡς ἐκ τῆς κατατάξεως αὐτοῦ εἰς τὸ Β', κεφάλαιον τοῦ Ἑλλην. ἀναγνωσματάρου « Ἀρεταὶ διάφοροι », παχὺ τὸ νὰ ἀγανακτῆ τις, διότι παρελείφθη, καὶ ἔτι παχύτερον τὸ νὰ ἀπαιτῆ « νὰ προστεθῶσι καὶ τὰ τῆς παρουσιάσεως τοῦ Ἀλεξάνδρου εἰς τοὺς Μακεδόνας μετὰ τὴν ἀνάρρωσιν », ἅτινα οὐδεμίαν σχέσιν ἔχουσιν οὔτε πρὸς τὸν διὰ τῆς ἐκθέσεως τοῦ γεγονότος τούτου ἐπιδιωκόμενον σκοπὸν οὔτε πρὸς τὴν ἐπιγραφὴν καὶ τὸ περιεχόμενον τοῦ ὅλου κεφαλαίου, οὐ μέρος τὸ διήγημα τοῦτο ἀποτελεῖ.

« Δεῖ δὲ », λέγει ὁ Πλάτων, « πάντα λόγον ὡσπερ ζῶον συνεστάναι σῶμά τι ἔχοντα αὐτὸν αὐτοῦ, ὥστε μήτε ἀκέφαλον εἶναι μήτε ἄπουν, ἀλλὰ μέσα τ' ἔχειν καὶ ἄκρα, πρέποντ' ἀλλήλοις καὶ τῷ ὅλῳ γεγραμμένα » 1). Ὁ δὲ Πολύβιος « Δεῖ δὲ τὸν ἀγαθὸν κριτὴν οὐκ ἐκ τῶν παραλειπομένων δοκιμάζειν τοὺς γράφοντας, ἀλλ' ἐκ τῶν λεγομένων, κἂν μὲν ἐν τούτοις τι λαμβάνη ψεῦδος, εἰδέναι διότι κάκεινα παραλείπεται δι' ἄγνοιαν, ἐὰν δὲ πᾶν τὸ λεγόμενον ἀληθὲς ᾖ, συγχωρεῖν διότι κάκεινα παρασιωπᾶται κατὰ κρίσιν, οὐ κατ' ἄγνοιαν » 2). Ὁ δὲ Αἰσχίνης : « Ἀλλὰ καὶ τῆς σιωπῆς μου κατηγορεῖ, ἵνα μηδεὶς αὐτῷ τόπος ἀσυκοφάντητος παραλείπεται » 3).

Τὰ δὲ λεγόμενα περὶ τοῦ « ἀμφ' αὐτὸν » ὅτι δι' αὐτοῦ σημαίνεται « τὸ ἡμισυ τοῦ κατὰ τῶν Μαλλῶν ἀγομένου στρατοῦ » καὶ ὄχι « ὁ Ἀλέξανδρος καὶ ἡ ἀκολουθία αὐτοῦ », καὶ ἐπὶ τῇ ὑποθέσει ὅτι ἦσαν ὀρθά, δὲν φαίνονται νὰ ἦσαν δὲ ἄξια καὶ τόσης τιμῆς, ἥτις ἀπεδόθη εἰς αὐτά· νὰ ἀξιωθῶσι μὲν μνείας, νὰ συντελέσωσι δὲ καὶ εἰς τὴν εἰς ἀχρηστίαν καταδίκην οὐ μόνον τοῦ ὅλου διηγήματος, ἀλλὰ καὶ ὅλου τοῦ ἐξ ὑπερτετρακοσίων σελίδων βιβλίου !

Ἄλλὰ πλὴν τούτου, ἐὰν μετὰ τινος ἀκριθείας καὶ νηφαλιότητος ἐπισκοπηθῶσι καὶ ταῦτα τὰ πάνσμικρα, ἴσως δὲν θὰ φανῶσιν ὅτι εἶνε

1) Πλάτων, Φαῖδρος 264 C.

2) Πολύβιος 6, 11 α, 7.

3) Αἰσχίνης, κατὰ Κτησιφῶντος 216.

καὶ τόσον πλημμελῆ, ὅπως ἰνδάλλονται εἰς τὸν ἀείποτε διαυγῆ νοῦν τοῦ ἡμετέρου κριτοῦ. Τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος χωρίον παρὰ τῷ Ἀρριανῷ ἔχει οὕτως: « Τῇ δ' ὑστεραία διχῆ διελὼν τὸν στρατὸν (ὁ Ἀλέξανδρος) τοῦ μὲν ἐτέρου αὐτὸς ἡγούμενος προσέβαλλε τῷ τείχει, τὸ δ' ἕτερον Περδίκκας προσῆγε. Καὶ ἐν τούτῳ οὐ δεξάμενοι οἱ Ἴνδοι τῶν Μακεδόνων τὴν ὀρμὴν τὰ μὲν τείχη τῆς πόλεως λείπουσιν, αὐτοὶ δὲ εἰς τὴν ἄκραν ξυνέφευγον. Ἀλέξανδρος μὲν οὖν καὶ οἱ ἄλλοι αὐτῶν πυλίδας τινὰ κατασχίσαντες παρήλθον εἰς τὴν πόλιν πολὺ πρὸ τῶν ἄλλων· οἱ δὲ ὁμοῦ Περδίκκας τεταγμένοι ὑστέρησαν ὑπερβαίνοντες κατὰ τὰ τείχη οὐκ εὐπετῶς » 1).

Νῦν εὐκαιρὸν καὶ αὐθις νὰ εἶπω ἐνταῦθα ὅτι πρέπει νὰ εἴναι τις τέλειον ὑπόξυλος, ὥστε κριτῆς ὢν νὰ κατανατᾷ νὰ ὑπολαμβάνῃ τὰ ἀναγνωστικὰ βιβλία τῶν μικρῶν παιδῶν ὡς τινὰς παλαιὰς ἐξηγήσεις τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων, ὢν τὴν μὴ κατὰ λέξιν ἀνταπόδοσιν τῶν νοημάτων καθῆκον ἔχει νὰ σπεύσῃ μετὰ κωμικῆς προθυμίας νὰ ἐπανορθώσῃ. Τὸ ἐν τούτῳ ὀρθὸν εἶνε ὅτι Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς λέγει καὶ ὁ τι Γεώργιος ὁ Grote πράττει.

Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς λέγει: « Κἂν ἑταιροῖά τισι τῶν πολλῶν καταφαίνεται τὰ ὑφ' ἡμῶν λεγόμενα τῶν Κυριακῶν Γραφῶν, ἰστέον ὅτι ἐκεῖθεν ἀναπνεῖ τε καὶ ζῆ καὶ τὰς ἀφορμὰς αὐτῶν ἔχοντα, τὸν νοῦν μόνον, οὐ τὴν λέξιν παριστᾶν ἐπαγγέλλεται » 2). Ὁ δὲ Γεώργιος Grote, ὁ μέγας τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος Ἄγγλος ἱστοριογράφος, προκειμένου περὶ τῆς ἐν τῇ ἱστορίᾳ αὐτοῦ ἐκθέσεως τῆς στρατιωτικῆς δυνάμεως τοῦ Φιλίππου κατὰ τὸν Δημοσθένην, ἐξέθηκε τὰ πράγματα κατὰ τὴν οὐσιώδη ἐννοίαν καὶ οὐχὶ κατὰ τὴν λέξιν τοῦ ῥήτορος ἐπιλέγων: « Παρέχω ἐνταῦθα τὸ οὐσιώδες νόημα τοῦ ῥήτορος καὶ οὐχὶ πιστὴν κατὰ λέξιν μετάφρασιν » 3).

Κατὰ ταῦτα λοιπὸν τὰ ἄνω ἀναγραφέντα ἐκ τοῦ Ἀρριανοῦ εἰσιν ἐκτεθειμένα εἰς τὸ Ἑλληνικὸν μου Ἀναγνωσματάριον (σελ. 60) οὕτω: « Ὁ μέγας Ἀλέξανδρος διέταξε τὸν στρατὸν αὐτοῦ νὰ περικυκλώσῃ τὰ τείχη τῆς πόλεως καὶ νὰ προσβάλῃ αὐτά. Οἱ Ἴνδοι δὲν ἠδυνήθη-

1) Ἀρριανός, Ἀνάβασις Ἀλεξάνδρου 6, 9, 1.

2) Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς, Στρωματεῖς, βιβλ. 7, κεφ. 1, ἔκδ. Potter, σελ. 828.

3) Georg Grote, Geschichte Griechenlands aus dem Englischen, Berlin 1880, τόμ. 6, σελ. 418, ὑποσελίδ. σημ. 3: « Ich gebe hier den wesentlichen Sinn des Redners, keine streng wörtliche Uebersetzung ».

σαν νὰ ἀνθέξωσιν εἰς τὴν ὄρμην τῶν Μακεδόνων καὶ ἀφῆκαν τὰ τείχη καὶ ὠχυρώθησαν εἰς τὴν ἀκρόπολιν. Ὁ Ἀλέξανδρος καὶ οἱ σωματοφύλακες αὐτοῦ ἔθραυσαν μίαν μικρὰν πύλην τοῦ τείχους καὶ εἰσῆλθον εἰς τὴν πόλιν πρὶν εἰσέλθωσιν οἱ ἄλλοι. Μετ' ὀλίγον ἦλθον καὶ οἱ ἄλλοι Μακεδόνες καὶ ὅλοι ὁμοῦ ὤρμησαν κατὰ τῆς ἀκροπόλεως ».

Πρὸς ταῦτα διαφωνῶν ὁ κ. κριτὴς φρονεῖ ὅτι τὸ « Ἀλέξανδρος καὶ οἱ ἀμφ' αὐτὸν πυλίδα τινὰ κατασχίσαντες » σημαίνει « ὁ Ἀλέξανδρος καὶ τὸ ἥμισυ τοῦ κατὰ τῶν Μαλλῶν ὑπ' αὐτοῦ ἀγομένου στρατοῦ ».

Ἐν πρώτοις ἡ ἀμφί, μετὰ τῶν προσωπικῶν ὀνομάτων, προτασσομένου τοῦ ἄρθρου, σημαίνει μετ' αἰτιατικῆς α' τὸ ὀνομαζόμενον πρόσωπον μετὰ τῶν ἀκολουθῶν ἢ ὁμοφρόνων αὐτοῦ· β' αὐτὸ μόνον τὸ ὀνομαζόμενον πρόσωπον καὶ οὐδὲν πλέον· γ' τοὺς ἀκολουθοῦς τοῦ ὀνομαζομένου προσώπου, χωρὶς αὐτοῦ 1), ἢ τοὺς ὅπωςδῆποτε μετέχοντας τῶν αὐτῶν μόχθων καὶ ἀγώνων καὶ σφιγκτῶς πρὸς ἀλλήλους συνδεδεμένους πρὸς ἐπιτέλεσιν κοινῆς τινος πράξεως 2), ἢ τοὺς ὀπαδούς, τοὺς ὑπηκόους, τοὺς μαθητάς, τοὺς ὁμόφρονες, τοὺς βοηθοὺς, τοὺς φίλους, τοὺς συντρόφους» κτλ. κτλ. 3).

Παρ' Ἀρριανῶ δὲ ὁ στρατός, ὁ ἀκολουθῶν στρατηγῶ τινι, ἐκφέρεται κατὰ πολλοὺς καὶ διαφόρους τρόπους.

1) Διὰ τῆς ξὺν μετὰ δοτικῆς 4).

2) Διὰ τοῦ ἅμα μετὰ δοτικῆς 5).

3) Διὰ τοῦ ὁμοῦ μετὰ δοτικῆς 6) καὶ

4) Διὰ τῆς ἀμφί μετ' αἰτιατικῆς, ὅπερ καὶ συνηθέστατον 7).

1) Ἀσώπιος, Εἰσαγωγή εἰς τὴν Ἑλληνικὴν σύνταξιν, σελ. 714 - 715.

2) *Bernardy*, Wissenschaftliche Syntax der Griechischen Sprache, Berlin 1829, σελ. 244 - 245.

3) *Matthiä*, Ausführliche Griech. Gramm. Leipzig 1835, μέρ. 2, σελ. 1364. — *Rost*, Griech. Gramm. Göttingen 1856, σελ. 442. — *Buttmann*, Griech. Gramm. Berlin, 1869, σελ. 532. — *Krüger*, Griech. Sprachlehre, Berlin 1862, zweiter Theil, σελ. 107.

4) Ἀρριανός, Ἀνάβ. Ἀλεξ. 5, 24, 8 : Αὐτός δὲ Ἀλέξανδρος ξὺν τῇ στρατιᾷ ἐπὶ τὸν Ὑφασιν ποταμὸν προὔχωρει. — Αὐτόθ. 5, 23, 7 : Ὑμεῖς δέ, ἄνδρες ἡγεμόνες, ἐπειδὴν σημανθῆ, ξὺν τοῖς καθ' αὐτοὺς ἕκαστοι ξυντεταγμένοι ἰέναι ἐπὶ τὸν θόρυβον. Ἰδ. καὶ 4, 29, 6. 5, 4, 3. 5, 24, 5 κτλ.

5) Αὐτόθ. 6, 8, 5 : Ἀναλαβὼν τὴν ἵππον τὴν ἅμα αὐτῷ πᾶσαν ἦει κτλ.

6) Αὐτόθ. 6, 9, 2 : Οἱ δὲ ὁμοῦ Περδίκα τεταγμένοι κτλ.

7) Αὐτόθ. 1, 26, 1 : Ἀλέξανδρος ἤγε τοὺς ἀμφ' αὐτόν. — Αὐτόθ. 2, 10, 4 : Λαμπρῶς ἐνίκα Ἀλέξανδρός τε καὶ οἱ ἀμφ' αὐτόν, καὶ οὕτω καθεξῆς ἐν 51 ἄλλοις χωρίοις.